

U Žižkova se rodil řepný cukr pro celý svět

29.01.2026

Na hranici Žižkova a Vinohrad stávala obrovská botanická zahrada. Říkalo se jí Kanálka, chodila sem půlka Evropy a nejnámějším návštěvníkem byl Mozart.

Od Hlavního nádraží po náměstí Jiřího z Poděbrad, od Vinohradské třídy až po Žižkov, všude tam se rozkládala jedna z nejproslulejších, dnes už zaniklých pražských zahrad. Vyrostla na konci 18. století a Pražané jí okamžitě dali jméno Kanálka — dle jejího zakladatele, italského hraběte Josefa Emanuela Canala. Byl to jeden z nejbohatších italských šlechticů, který se coby mladík přesunul do Prahy a skoupil několik zdejších usedlostí i s polnostmi a vinicemi, často bývalými. Celý rozlehlý pozemek nechal oplotit a do úprav vložil obrovské rodinné jmění. Zahrada se s velkou slávou otevřela roku 1791. Pražané žasli. Davy se valily alejí, která vedla v místech dnešní Ondříčkovy ulice, míjely kostel sv. Kříže, o kousek dál i židovský hřbitov, a mířily do Kanálky. Lákal je rozlehlý park okrasných stromů, křovin i květin. Italský hrabě si dal záležet. Podle poslední módy stála v zahradě romantická poustevna, miniaturní čínská čtvrt nebo voliéry s exotickými ptáky. Návštěvníci stoupali i na rozhlednu, klasicistní stavbu s vnějším schodištěm, dnes označovanou jako Mlíkárna — místo ještě před několika lety zchátralé, kde se scházeli bezdomovci a narkomani, dnes opravené v klidnou restauraci.

Hrabě byl milovníkem vědy — čilým stoupencem fyziokratismu, jedné z prvních moderních ekonomických teorií, která hlásala, že bohatství národů se odvozuje z hodnoty zemědělské půdy, jejíž produkty mají být vysoce ceněné. V zahradě vyrostl botanický ústav, vegetační a fyziologická stanice, učiliště, skleníky, ale i přednáškový a taneční sál. Vědci z celé monarchie zde šlechtili nové plodiny, vojtěšku, jetel nebo taky brambory, které ještě nebyly v českých zemích vůbec rozšířené. Fungovala tu stanice pro chov ušlechtilého dobytka, vystavovaly se moderní zemědělské stroje, v zahradě byla i malá zoo, dům s opicí nebo jezírka s rybami. Vrcholem zdejší badatelské činnosti bylo jedno z prvních experimentální zařízení, kde se univerzitní profesori věnovali světové novince — výrobě cukru z řepy. Cukr se tehdy dovážel třtinový a do Evropy putoval draze z kolonií. Právě zde, na hranici Žižkova a Vinohrad, se tak pro celý svět zlepšoval vynález řepného cukru, objevený o několik let dříve v Berlíně. Poznatky z Kanálky a dalších výzkumů se pak proměnily v první cukrovar, který vyrostl roku 1801 na území dnešního Polska, první kostka cukru na světě se pak zrodila v Dačicích v roce 1843. Kanálku lidé milovali a jedním z milých návštěvníků býval i Wolfgang Amadeus Mozart. Rád sem chodil i Josef Kajetán Tyl, na návštěvě byl i rakouský císař Franz Josef.

Přístup do zahrady byl původně zdarma, když ovšem začali lidé její vybavení ničit, hrabě Canal zavedl vstupenky. Jeho osoba byla v Praze dobře známá. Miloval vědu a hudbu, měl několik tisíc služebníků, stál u zrodu pražského sirotčince a chudobince, dovoval chudé pražské studenty, ale i vědce a hudebníky, založil taky spolek pro nezaměstnané služebníky, vdovy a sirotky. Za to vše ho Praha jmenovala čestným občanem. Měl ale i svou temnější stránku — nenávisť k židům. Ta se projevila tím, že nad vchodem do zahrady visela cedule „Židům a psům vstup zakázán!“. Byla to jeho osobní pomsta židovské komunitě v Praze. Důvodem ale nebyl jeho všeobecný antisemitismus, ale to, že zamlada coby císařský voják byl svědkem, jak pražští židé v roce 1757, když Prusové oblehli Prahu, poslali pruskému králi Fridrichovi 15

000 dukátů, aby jejich čtvrť ráčil ušetřit.

Když v roce 1826 hrabě Canal skonal na mrtvici, získala zahradu jeho jediná dcera Josefína, která ji prodala. Místo se přestalo udržovat a nenašel se nikdo, kdo by se pro další rozvoj botaniky i pokusů nadchl. Zahrada potměla, zpustla a roku 1884 se zrušila. Za několik let ji rozparcelovali na stavební pozemky. Dnes z někdejší věhlasné zahrady zbyla jen malá část — park Riegrovy sady. Pokud se sem vydáte z Vozové ulice, což je hranice Prahy 3 s Vinohrady, najdete ještě původní bránu. Dalším němým svědkem je pak tzv. Ptačí obelisk, který nechal vytesat právě hrabě Canal a zdobí jej kamenní ptáčky. Přípomínkou je i vinohradská ulice U Kanálky.

Galerie

3 fotografie

